

Áhugavert at hoyra um lomviga

Oddagrein

TAÐ var áhugavert sunnudagin í Útvarpinum at hoyra góða frásøgumannin í Skúgví, Óla Jákup Hentze, siga frá fugli, lundalondum, björgum, bjargarekt og um hvussu siglast skal við Skúv-oynna.

HÓAST hann var varligur at siga nakað um gongdina hjá fuglinum – og tá vit siga fugl, verður hugsað um svartfugl – so skiltist millum orðini, at hann helt, at meiri er til í ár. Sjálvandi er hetta bara ein meting, og tað vil tað altíð vera, tí ymskt er, hvussu nógv situr í berginum frá einum degi til annan, men hann fegnaðist eisini um, at meiri var til av hellufugli.

HELLUFUGLUR, ella geldfuglur, er fuglurin, sum ikki er kynsbúgvinn, og situr á helluni, ella amast uppi í á rókunum. Og er nógv til av hellufugli, kann tað vera ein ábending um, at meiri verður av verpingarfugli í komandi árum.

SKAL sigast nakað veruligt, um tað er betur státt við lomviga í ár, so sæst tað bara út frá veruligum teljingum, sum verða samanbornar við gongdina undanfarnar ár. Bergur Olsen hevur talt lomviga í Høvdanum í Skúgví í meira enn 20 ár, og í løtuni telur hann Høvdan, so seinni í summar fæst at vita, hvussu tað sær út í ár.

FLEST allir føroyingar vóna, at lomvigi aftur fer at fjølgast í tali, so tað einaferð aftur í framtíðini verður møgulegt at veiða lomviga. Bæði at fleyga og at skjóta. Nú hevur verið bannað at skjóta lomviga á sumri síðani í sjeitirunum, og seinni er friðingartíðin longd á vári, so tað eru nógv av teimum yngri, sum slettis ikki hava smakkað henda góða mat.

MEN tað er ikki bara matin, hugsað verður um. Hugsað verður eisini um fuglaliðið, og trivnaðin úti á fuglplássunum. Áður kom fuglurin væl út, men nú hava vit nóg mikið av mati, tí vit fáa jú stuðlað, upp-pumpað neytakjøtt, væl sprottað svínaskjøtt, verksmiðjuhøsnarungar, eins og sprottaða grøði úr ES-londunum.

HVÍ fuglurin minkaði her og við norsku strendurnar er óvist. Andrias Reinert hevur arbeitt við spurninginum og er komin fram við áhuga-verdum hugsanum um, at støðan hjá fuglinum gongur í aldum. Mest hevur verið fram ímóti miðskeiðis í teimum seinastu øldunum, men so er minkað aftur fram móti hundrað ára skiftur-um.

AT fuglameingi valdast føðina í sjónum er einki at ivast í, men hvussu ber so til, at lomvigin ikki minkaði í Íslandi og Hetlandi, men bara í Føroy-um og Noregi?

NÓGVIR ósvaraðir spurningar eru, og vit kunnu neyvan gera annað enn at vóna, at svartfuglurin aftur fer at nærast.

Viðmerking:

Viðmerking til Høgna Hoydal, landsstýrismann:

Pass og tvass

Í Dimmalætting nr. 125 frá 8. juli og í Sosialinum nr. 127 frá 9. juli er grein prentað, undirskrivað av Høgna Hoydal landsstýrismanni, undir heitinum »Eitt pass sum passar«. Greinin er ein viðmerking til kjakið, sum verið hevur um, hvørt tað eigur at vera til hjá føroy-ingum at fáa ES-pass í stað-in fyri eitt sokallað føroyskt pass.

Hvat er eitt pass?

Í kjakinum higartil hevur verið tosað um passið, sum var tað eitt tjóðskaparprógv – t.e. eitt prógv fyri um tú ert t.d. føroyingur, dani ella íslendingur. Hetta er ein misskiljing. Eitt pass er eitt prógv fyri ríkisborgaraskapi. Eitt danskt pass er soleiðis prógv fyri danskum ríkisborgaraskapi, eitt íslendskt pass er prógv fyri íslenskum ríkisborgaraskapi osvfr. At passið er prógv fyri ríkisborgaraskapi merkir, at tann, sum passið eigur, við tí kann prógva fyri fremmandum myndug-leikum, hvørtjum landi við-komandi er ríkisborgari í. At til dømis ein franskmáður ella týskari væl kann vera danskur ríkisborgari vísir munin millum ríkisborg-araskap og tjóðskap.

Hvat er ríkis-borgaraskapur?

Ríkisborgaraskapur er nakað, sum suverener statir kunnu veita fólki. Tað, at vera ríkisborgari í einum landi merir, at tú hevur nøkur rættindi í landinum. Hesi rættindi fevna eitt nú um rættin til at vera í landinum. Eingin kann sambært al-tjóða viðtøkum útvisast úr tí landi, sum viðkomandi er ríkisborgari í. Eitt annað dømi er, at rætturin til ávis-størv í summum londum er treytaður av ríkisborgaraskapi í landinum. Hetta er eitt nú galdandi fyri ávis-høg embætti í danska ríkin-um. Vert er at leggja til merkis, at ein og hvør er bundin av galdandi lóggev-u í tí landi viðkomandi er í, ríkisborgari ella ei.

Rættindi og skyldur

Ríkisborgaraskapur áleggur

íkkir borgarum nakrar skyld-ur, sum so. Ein danskur ríkisborgari, búsitandi í Danmark, hevur herskyldu, men flytur hann úr Dan-mark, so verður hann leysur av sínum ríkisborgaraskyld-um, so leingi útleiddin varar. Á sama hátt hevur ein danskur ríkisborgari skyldu til at lata seg velja í býráð (borgarligt umboð), men hesa skyldu hevur hann bert so leingi hann er búsitandi í Danmark. Tær skyldur, sum fylgja við ríkisborgaraskapi, røkka soleiðis ikki út um tað landið, sum veitt hevur ríkisborgaraskapin. Men rættindini, tú sum ríkis-borgari hevur, tey missir tú ongantíð. Og ríkisborgara-skapurin kann ikki takast frá tær ímóti tínum vilja.

Føroyska passið

Eitt pass er, sum nevnt, prógv fyri ríkisborgaraskapi. Passið skal nýtast í viðurskiftum, har ein mynd-ugleiki krevur at vita, hvørt-jum landi tú ert ríkisborgari í. Hetta er fyrst og fremst í sambandi við, at farið verður um landamærk. Orsøkin til, at myndugleikarnir í einum landi vilja vita hvar fólk, sum koma um mark, eru ríkisborgarar, hevur m.a. við at gera, at ávis lond ikki røkja sínar altjóða skyldur, og at ríkisborgarar úr hesum londum tí kunnu vera óynsktir í vortland-inum. Eitt pass hevur sostatt týðning fyri rørslufrælsið hins einstaka.

Føroyingar munnu neyv-an vera óynsktir nakrastaðni í vørðini. Tískil ber til at sláa fast, at teir trupulleikar, sum eitt nú føroyskir sjó-menn mæta í útlandskum havnum, einki hava við tað at gera, at teir eru føroying-ar. Trupulleikin er, at tað føroyska passið (sum jú borgar fyri danskum ríkis-borgaraskapi) er eitt so sjáltsamt skjal, at fremm-andir marknamyndugleikar kenna tað rætt og slætt ikki.

Passið er eitt amboð

Sjálvsagt er føroyska passið galdandi, men tað kann ofta taka langa tíð hjá fremm-andum marknamyndugleik-um at staðfesta, at so er. Fyri

fólk, sum eru farin at ferð-ast, kann hetta vera arging-arsamt og keðiligt. Men fyr-tey, sum í starvi sínum dag-liga hava brúk fyri passin-um, kann hetta vera ótol-andi. Fyri føroyskar sjó-menn, sum ikki sleppa aftur á skipið, tí myndugleikarnir hava tikið passið frá teim-um, kann talan vera um eina vanlukku. Spurningurin er so, um tjóðskaprligur stolt-leiki, sum einki hevur at gera í hesum máli, skal vera avgerandi fyri, hvørt ferð-andi føroyingar skulu hava møguleikan at ognar sær eitt brúkiligt pass ella ikki.

Øvugur javnrættur

Sambært Høgna Hoydal, landsstýrismanni, so sær út til at landsstýrið hevur í hyggju at avtaka eina skip-an, sum higartil hevur lætt um hjá ferðandi føroying-um: Passið skal vera fø-royskt og ikki danskt, uttan mun til at tað í seinasta enda er prógv fyri tí sama, nevniliga danskum ríkis-borgaraskapi. Eg haldi tað vera sera, sera løgnan at-burð hjá stjórni í einum liberalum demokrati soleið-is at vilja skerja møguleik-arnar hjá borgarum tess.

Høgna Hoydal skrivur í grein síni: »Velur tú eitt fø-royskt pass, har tað stendur at tú ert føroyingur, fært tú ikki somu rættindi og somu viðgerð uttanlands sum tey, ið velja eitt reytt ES-pass... Vit hava nú eina stóðu, har tveir borgarar í sama landi liva undir somu lóggev-u, við teimum rættindum og skyldum sum tað gevur... Men teir fáa ikki somu við-gerð, ikki somu rættindi og ikki somu trygd uttanlands, tí annar hevur eitt føroyskt pass, hin hevur valt ES-pass. Hetta brýtur øll prin-sipp um javnhjóðis rættindi. Vjt eiga sjálvsagt at stríðast fyri, at allir føroyingar fáa somu rættindi».

Høgna Hoydal sigur við øðrum orðum, at tá summir føroyingar velja at fáa sær eitt ES-pass, um er lættari og tryggari at hava við at gera enn føroyska passið, so er hetta diskriminerandi yvir fyri teimum, sum av einhvørjari orsøk vilja hava

føroyskt pass. Hetta er bart út sagt tvass. Diskriminer-ing snýr seg ikki um at fólk sjálvboðin velja at seta seg í eina verri stóðu enn teim-um nýtist. Allir føroyingar hava sama møguleika til at fáa sær eitt danskt ES-pass, so her er talan um frítt val, og ikki diskriminering. Tað, sum Høgna veruliga sigur er, at vegna tess at summir føroyingar fáa ilt í tjóð-veldismannin av at ganga við einum danskum ES-passi í lumanum, so skulu allir aðrir føroyingar tving-ast til at frásiga sær fyri-munirnar við at hava eitt ES-pass. Hetta er alto so tann myndin sum Høgna Hoydal hevur av javnrætti. Lat meg siga, at hon er øðrvísi enn mín.

Samstarv er neyðugt

Eg áki fult undir við, at Føroyar eiga at gerast eitt politiskt og búskaparlaga sjálfstýrandi samfelag. Eg dugi ikki at síggja aðrar møguleikar fyri veruligum framburði í Føroyum, uttan nógv økt sjálfstýri. Men eg dugi samstundis ikki at skilja, hvussu føroyingar skulu kunna uppliva nakran framburð, um vit lata tápu-stoltleikan ráða okkum í týðandi málum. Vit eiga at gera okkum greitt, at ein so fámæt tjóð sum Føroyar, nøyðist at fáa í lag sam-starvsaftalur við aðrar tjóð-ir, m.a. um gjaldoyra og uttanríkisstænastu. Eg ivist onga løtu í at hetta ber til, um bert vilji og hegni er til tess. Tíverri haldi eg við-gerðina av passmálinum vera eitt dømi um sjáldsama vánaligt politiskt handalag. Tað skal tí vera vón mín, at allar góðar kreftir verða nýttar í framhaldandi sjálv-stýrisarbeiðinum. Vert er at minnast, at tað krevjast fleiri hendur til at byggja upp, enn tað krevjast at ríva niður

Hoyvík 09.07.98

Jóanes N. Dalsgaard
stjórnmálafrøðingur,
bac.scient.pol.

Sosialurin 5 ferðir um vikuna